

B Rechtsgeleerdheid | B Fiscaal Recht
Erasmus Universiteit Rotterdam

© 2024 Academion

www.academion.nl
info@academion.nl

Projectcode P2216

Inhoud

Samenvatting	4
Scoretabel	6
Introductie	7
Procedure	7
Panel	8
Informatie over de opleidingen	10
Beschrijving van de beoordelingsstandaarden	11
Organisatie	11
Aanbevelingen van het vorige visitatiepanel	11
Standaard 1. Beoogde leerresultaten	11
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	14
Standaard 3. Toetsing	21
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	25
Eindoordeel	26
Bijlage 1. Beoogde leerresultaten	27
Bijlage 2. Opleidingscurriculum	29
Bijlage 3. Bezoekprogramma	31
Bijlage 4. Geraadpleegde materialen	34

Samenvatting

Beoogde leerresultaten

De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht bieden volgens het panel brede en gedegen programma's waar alle kernelementen voor juristen (Rechtsgeleerdheid) en fiscaal juristen (Fiscaal Recht) in aanwezig zijn. Ze opereren vanuit een helder profiel, met ruime aandacht voor vaardigheden en impactonderwijs. De voltijdvarianten geven hier invulling aan door het onderscheidende didactische uitgangspunt van probleemgestuurd leren. De deeltijdvarianten bieden een aantrekkelijke optie voor een specifieke doelgroep die de opleiding met andere activiteiten combineert, en bieden in lijn hiermee onderwijs aan via *blended learning*. De beoogde leerresultaten van beide bacheloropleidingen zijn op academisch bachelorniveau geformuleerd, en sluiten aan bij wat van bacheloropleidingen in de rechtsgeleerdheid en fiscaal recht verwacht kan worden. Ze zijn zo geformuleerd dat ze in combinatie met een passende masteropleiding toelating geven tot uitoefening van gereguleerde beroepen (fiscalist voor Fiscaal Recht en de togaberoepen voor de Rechtsgeleerdheid). Beroepenveldcommissies Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht adviseren de opleidingen om de opleidingsdoelen aangesloten te houden bij de eisen van het werkveld. Het panel adviseert de bacheloropleiding Fiscaal Recht om aandacht te besteden aan verdere differentiatie van enkele eindtermen met de masteropleiding Fiscaal Recht om het tussen de opleidingen aanwezige niveauverschil nog beter tot uiting te brengen, en om het leerresultaat over beheersing van het belastingrecht te herformuleren om recht te doen aan de mate van diepgang die studenten hierin bereiken.

Onderwijsleeromgeving

Het panel concludeert dat de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht op solide en uitgebreide wijze de kern van de rechtsgeleerdheid en het fiscaal recht aanbieden. De curricula zijn zo ingericht dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid in combinatie met een passende masteropleiding civiel effect bereikt. De bacheloropleiding Fiscaal Recht is afgestemd op de lidmaatschapseisen van de NOB. De opleidingen besteden ruime aandacht aan zowel juridische als academische vaardigheden via een aparte leerlijn Juridisch-Academische Vaardigheden (JAV). Ook het impactonderwijs met directe link met de beroepspraktijk is duidelijk zichtbaar in met name de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Daarnaast waardeert het panel de aandacht voor multidisciplinariteit in beide opleidingen, en de leerlijnen rechtshistorie en ethiek die door de vakken heen lopen. Het probleemgestuurd leren (PGL) in de voltijdvarianten is een voor studenten aantrekkelijk didactisch concept, en biedt kleinschaligheid en interactiviteit binnen een grote opleiding. De tutores zijn een laagdrempelig aanspreekpunt voor zowel vakinhoud als persoonlijke issues, en houden bovendien zicht op het welzijn van studenten in hun onderwijsgroepen. Blended learning en het vrijdagnadagonderwijs worden gewaardeerd door deeltijdstudenten om de flexibiliteit en de professionaliteit waarmee dit wordt aangeboden.

Het panel adviseert de opleidingen aandacht te blijven besteden aan de manier waarop de leerlijn Juridisch-Academische Vaardigheden (JAV) en het PGL worden uitgevoerd. Beide concepten worden goed gewaardeerd door studenten, maar zijn voor verbetering vatbaar waar het de consistentie en uniformiteit van begeleiding betreft. Voor de vaardighedenleerlijn gaat dit met name om communicatie over beoordeling van opdrachten en het geven van feedback. Dit laatste speelt ook bij de begeleiding van de bachelorwerkstukgroepen voor het eindwerk van de bachelor Rechtsgeleerdheid: het panel adviseert hier duidelijke richtlijnen over begeleiding en feedback op te stellen. Voor het PGL gaat dit over het begeleiden van het groepsproces en het omgaan met onderwijsgroepen waarin actieve participatie niet vanzelf van de grond komt. Het panel heeft vastgesteld dat de opleidingen op de hoogte zijn van de door studenten genoemde aandachtspunten op het gebied van begeleiding en vaardighedenonderwijs, en actief bezig zijn deze onderwerpen te adresseren. Het panel moedigt de opleidingen aan op deze weg voort te gaan.

De opleidingen bieden een passende begeleiding aan studenten, met ruime aandacht voor studentwelzijn. De opleidingen zijn studeerbaar, al adviseert het panel de vinger aan de pols te blijven houden rondom uitval en rendementen. Het panel vindt het desondanks een groot goed dat de opleidingen streven naar toegankelijkheid voor studenten van alle achtergronden, ondanks de lagere rendementen en grotere uitval die dit tot gevolg kan hebben, en ondersteunt deze keuze van harte. De kwaliteit en omvang van het docententeam van beide opleidingen is passend. De faculteit heeft aandacht voor professionalisering en onderwijsinnovatie, en houdt daarbij ook de werklast voor docenten in het oog.

Toetsing

Alle opleidingen binnen ESL hanteren het facultaire toetsbeleid, waarbij ESL het zorgen voor en het borgen van de toetskwaliteit onderscheidt. Het panel concludeert dat de opleidingen een gedegen uitgewerkt toetsstelsel hebben en vindt de scheiding tussen zorgen en borgen goed opgezet. Beide opleidingen hebben een passende variatie aan toetsvormen, met aandacht voor zowel formatief als summatief toetsen. Met name het portfolio juridisch-academische vaardigheden vond het panel een sterk element binnen het palet van toetsing. In de ogen van het panel is een passende invulling gegeven aan borging van de beoordelingskwaliteit door examinatoren, met heldere eisen en een speciale regeling voor wetenschappelijk docenten. Het panel geeft de opleidingen in overweging om wetenschappelijk docenten met een langere tijdelijke aanstelling via bijvoorbeeld een verkort BKO-traject te kwalificeren als examinatoren. De regeling rond compensatoir toetsen is in reactie op de vorige visitatie dusdanig aangepast dat het bereiken van het civiel effect niet langer ter discussie kan staan.

Er is een goed en daadkrachtig functionerende examencommissie, die haar taken kent, haar verantwoordelijkheid neemt en een goed werkende procedure heeft neergezet. Het panel waardeert de beoordelingsprocedure voor de bachelorwerkstukken. De beoordelingsformulieren laten een heldere en gestructureerde onderbouwing van het oordeel zien met gebruikmaking van *rubrics*. Het is positief over de inzet van een methodedocent en een vakdocent als beoordelaar voor elk bachelorwerkstuk in de bachelor Rechtsgeleerdheid. Het panel denkt dat het nuttig zou zijn de bijdragen van beide beoordelaars op het formulier beter van elkaar te onderscheiden, omdat beiden met een andere blik naar het werkstuk kijken. De verwachting is dat de nieuwe beoordelingsformulieren die de opleidingen sinds kort gebruiken dit verder bevorderen; het panel adviseert om na enige tijd te evalueren of dit ook daadwerkelijk het geval is. Het panel stelt vast dat de bachelor Fiscaal Recht aandacht heeft voor afstemming tussen verschillende beoordelaars, en dat de vakcoördinator via steekproeven zicht houdt op de kwaliteit van de beoordeling van de bachelorwerkstukken. Het stelt ook vast dat de afstemming tussen beoordelaars nog deels informeel is, en beveelt aan dit structureel in de procedures te verankeren door voor ieder werkstuk standaard twee beoordelaars aan te wijzen.

Gerealiseerde leerresultaten

Het panel stelt vast dat de eindwerken en de alumni van de bacheloropleidingen laten zien dat de beoogde leerresultaten worden behaald. Alumni zijn tevreden over de opleidingen en stromen zonder problemen in vervolgoopleidingen in.

Scoretabel

Het panel beoordeelt de opleidingen als volgt:

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Bacheloropleiding Fiscaal Recht

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3: Toetsing	voldoet
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoet

Algemeen eindoordeel positief

Em. prof. mr. Tineke Cleiren
Voorzitter

Peter Hildering MSc
Secretaris

Datum: 12 juli 2024

Introductie

Procedure

Visitatie

De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht van de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) werden op 27, 28 en 29 februari 2024 door een onafhankelijk peer review panel beoordeeld in het kader van de visitatiegroep Rechtsgeleerdheid I. Dit cluster bestond uit 33 opleidingen van de Erasmus Universiteit Rotterdam, Nyenrode Business Universiteit, de Universiteit van Amsterdam en de Vrije Universiteit. De beoordeling verliep volgens de procedure en standaarden van het NVAO Beoordelingskader Accreditatiestelsel Hoger Onderwijs Nederland (d.d. september 2018).

In opdracht van het cluster Rechtsgeleerdheid I verzorgde evaluatiebureau Academion de begeleiding van de visitatie. Fiona Schouten trad op als coördinator en secretaris. Ook Irene Conradie, Peter Hildering, Mariette Huisjes en Jessica van Rossum waren secretaris binnen het cluster. Zij zijn door de NVAO gecertificeerd en als secretaris geregistreerd. Voor het bezoek aan de EUR was Peter Hildering secretaris voor de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht, en de masteropleidingen Rechtsgeleerdheid, Commercial Law en Fiscaal Recht. Jessica van Rossum was secretaris voor de masteropleidingen Arbeidsrecht, Ondernemingsrecht, Aansprakelijkheid & Verzekering, Financieel Recht, Recht van de Gezondheidszorg, en de Togamaster.

Vorbereiding

In samenspraak met de te visiteren instellingen en opleidingen stelde Academion het visitatiepanel samen, rekening houdend met de expertise en onafhankelijkheid van de leden en met de consistentie binnen het cluster. De NVAO stemde op 2 januari 2024 in met de samenstelling van het panel. De coördinator instrueerde de panelvoorzitter over haar rol binnen de visitatie volgens het Profiel van de voorzitter (NVAO 2016).

De contactpersonen van de Erasmus Universiteit Rotterdam stelden voor het visitatiebezoek een bezoekprogramma op in overleg met de coördinator (zie bijlage 3). De faculteit, de Erasmus School of Law (ESL), selecteerde vervolgens voor elke gespreksronde representatieve gesprekspartners. Daarnaast bepaalde de faculteit dat het ontwikkelgesprek zou worden vormgegeven als onderdeel van het bezoek. Op basis van dit gesprek werd een apart ontwikkelverslag gemaakt.

In het kader van de visitatie stuurden de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht een lijst van afgestudeerden van het studiejaar 2022-2023 (september 2022 en augustus 2023) naar de coördinator. Uit deze lijst selecteerde de panelvoorzitter in samenspraak met de secretaris 15 eindwerken van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid (9 voltijdvariant en 6 deeltijdvariant) en 15 eindwerken van de bacheloropleiding Fiscaal Recht (8 voltijdvariant en 7 deeltijdvariant). Daarbij hield zij rekening met de spreiding van de eindcijfers en de beoordelaars. Voorafgaand aan het bezoek stelden de opleidingen de geselecteerde eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren beschikbaar aan het panel. Ook zonden de opleidingen het panel hun informatiedossiers en aanvullende stukken toe (zie bijlage 4).

De panelleden bestudeerden de ontvangen informatie en stuurden hun bevindingen op naar de secretaris. De secretaris verzamelde de vragen en opmerkingen van het panel in een document en verspreidde dit onder de panelleden. Op 16 februari 2024 hield het panel een vooroverleg waarin de voorlopige bevindingen naar aanleiding van het informatiedossier, de gelezen eindwerken en de taakverdeling ter sprake kwamen. Ook

werd het panel geïnformeerd over het van toepassing zijnde beoordelingskader, de werkwijze en de planning van de visitaties en de rapportage.

Bezoek

Tijdens het visitatiebezoek sprak het panel met verschillende opleidingsvertegenwoordigers (zie bijlage 3), waarbij voor beide opleidingen zowel vertegenwoordigers van de voltijd- als de deeltijdvariant aanwezig waren. Ook bood het panel studenten en docenten de gelegenheid om informeel met het panel te spreken tijdens een inloopspreekuur. Van deze gelegenheid is geen gebruik gemaakt. Het panel beëindigde het visitatiebezoek met een intern overleg om de voorlopige bevindingen te formuleren. Ter afsluiting van het visitatiebezoek gaf de voorzitter een publieke mondelinge toelichting, waarin zij de voorlopige indrukken, algemene observaties en suggesties voor ontwikkelpunten van het panel presenteerde.

Rapportage

De secretaris schreef een conceptrapport op basis van de bevindingen van het panel en legde dat voor aan de coördinator voor een collegiale toets. Daarna vroeg de secretaris de panelleden om het rapport te bekijken en van feedback te voorzien. Na verwerking van de feedback en na akkoord van het panel stuurde de secretaris het rapport naar ESL met het verzoek om feitelijke onjuistheden te melden. De secretaris paste de feitelijke onjuistheden in het rapport aan op aanwijzing van de panelvoorzitter. Vervolgens stelde het panel het rapport vast en stuurde de coördinator het naar de Erasmus Universiteit Rotterdam.

Panel

Bij de clustervisitatie Rechtsgeleerdheid I zijn de volgende panelleden betrokken:

- Em. prof. mr. C.P.M. (Tineke) Cleiren, emeritus hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden (voorzitter);
- Prof. dr. E. (Elisabeth) Alofs, hoofddocent Familie- en Familiaalvermogensrecht aan de Vrije Universiteit Brussel (België);
- Prof. dr. J.N. (Jan) Bouwman, hoogleraar Belastingrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. mr. dr. L.H.J. (Maurice) Adams, hoogleraar Encyclopedie van het recht aan Tilburg University;
- Prof. dr. M.M.T.A. (Marcel) Brus, hoogleraar Internationaal Publiekrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Em. prof. dr. H.E.G.S. (Hildegard) Schneider, emeritus hoogleraar European Law aan Maastricht University;
- Prof. mr. dr. S.E. (Steven) Bartels, hoogleraar Burgerlijk recht aan de Radboud Universiteit;
- Prof. dr. R.A. (Ramses) Wessel, hoogleraar Europees Recht aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. I.J.J. (Irene) Burgers, hoogleraar Internationaal en Europees Belastingrecht, en Economics of Taxation aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. mr. T. (Ton) Liefwaard, hoogleraar Kinderrechten aan de Universiteit Leiden;
- N. (Noor) Kikken BSc., bachelorstudent Fiscaal Recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (student-lid);
- D. (David) de Wit, bachelorstudent Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit van Amsterdam (student-lid);
- T. (Tuncay) Yazar, masterstudent Staats- en Bestuursrecht, resp. Arbeidsrecht aan de Universiteit van Amsterdam (student-lid);
- Prof. mr. dr. W.D. (Wilbert) Kolkman, hoogleraar Algemene Rechtswetenschap en Familievermogensrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen (referent);
- Mr. dr. I.M. (Martje) Boekema, universitair docent Staats- en Bestuursrecht en Rechtstheorie aan de Universiteit Utrecht (referent);
- Mr. dr. J.M. (Jens) Iverson, universitair docent Internationaal Recht aan de Universiteit Leiden (referent);

- Prof. mr. dr. A.M. (Aline) Klingenberg, hoogleraar Onderwijsinnovatie, Datadelen en Communicatierecht aan de Rijksuniversiteit Groningen (referent);
- Mr. dr. W.G.M. (Willem) Plessen, emeritus universitair hoofddocent Arbeidsrecht aan de Tilburg University (referent);
- Mr. M.F. (Melita) van der Mersch, partner en advocaat Gezondheidsrecht bij Velink & De Die advocaten (referent);
- Dr. S.F.W. (Steffie) van den Bosch LLM MSc., universitair docent Privaat-, Zaken- en Arbeidsrecht aan de Tilburg University (referent);
- Mr. dr. E.G.D. (Emanuel) van Dongen LLM, universitair hoofddocent Privaatrecht aan de Universiteit Utrecht (referent);
- Prof. dr. S.A.C.M. (Saskia) Lavrijssen, hoogleraar Economic Regulation and Market Governance of Network Industries aan Tilburg University (referent);
- Prof. mr. dr. A.C. (Aart) Hendriks, hoogleraar Gezondheidsrecht aan de Universiteit Leiden (referent);
- Em. prof. mr. D.F.M.M. (Niek) Zaman, emeritus hoogleraar Notarieel Ondernemingsrecht aan de Universiteit Leiden en adviseur bij Loyens & Loeff N.V. (referent);
- Mr. dr. S.N. (Simone) de Valk, universitair docent Arbeidsrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen (referent);
- Mr. dr. M.D.J. (Matthijs) van der Wulp, universitair docent Fiscaal Recht en Fiscale Economie aan Tilburg University (referent);
- Mr. dr. W. (Walter) Dijkshoorn, seniorjurist bij de Directie Bestuursrechtspraak van de Raad van State (referent).

Het panel dat de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam beoordeelde, bestond uit de volgende leden:

- Em. prof. mr. C.P.M. (Tineke) Cleiren, emeritus hoogleraar Straf- en Strafprocesrecht aan de Universiteit Leiden (voorzitter);
- Prof. dr. E. (Elisabeth) Alofs, hoofddocent Familie- en Familiaalvermogensrecht aan de Vrije Universiteit Brussel (België);
- Prof. dr. J.N. (Jan) Bouwman, hoogleraar Belastingrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. mr. dr. L.H.J. (Maurice) Adams, hoogleraar Encyclopedie van het recht aan Tilburg University;
- Prof. dr. M.M.T.A. (Marcel) Brus, hoogleraar Internationaal Publiekrecht aan de Rijksuniversiteit Groningen;
- Prof. dr. mr. T. (Ton) Liefwaard, hoogleraar Kinderrechten aan de Universiteit Leiden;
- T. (Tuncay) Yazar, masterstudent Staats- en Bestuursrecht, resp. Arbeidsrecht aan de Universiteit van Amsterdam (student-lid);
- Prof. mr. dr. A.C. (Aart) Hendriks, hoogleraar Gezondheidsrecht aan de Universiteit Leiden (referent);
- Em. prof. mr. D.F.M.M. (Niek) Zaman, emeritus hoogleraar Notarieel Ondernemingsrecht aan de Universiteit Leiden en adviseur bij Loyens & Loeff N.V. (referent);
- Mr. dr. M.D.J. (Matthijs) van der Wulp, universitair docent Fiscaal Recht en Fiscale Economie aan de Tilburg University (referent);
- Mr. dr. W. (Walter) Dijkshoorn, seniorjurist bij de Directie Bestuursrechtspraak van de Raad van State (referent).

Informatie over de opleidingen

Naam van de instelling: Erasmus Universiteit Rotterdam
Status van de instelling: Bekostigd
Resultaat instellingstoets: Positief

Naam van de opleiding: Rechtsgeleerdheid
CROHO-nummer: 50700
Niveau van de opleiding: Bachelor
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 180 EC
Locatie: Rotterdam
Variant(en): Voltijd, deeltijd
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1-11-2024

Naam van de opleiding: Fiscaal Recht
CROHO-nummer: 56827
Niveau van de opleiding: Bachelor
Oriëntatie van de opleiding: Academisch
Aantal studiepunten: 180 EC
Locatie: Rotterdam
Variant(en): Voltijd, deeltijd
Onderwijstaal: Nederlands
Inleverdatum NVAO: 1-11-2024

Beschrijving van de beoordelingsstandaarden

Organisatie

De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht aan de Erasmus Universiteit Rotterdam worden georganiseerd door de faculteit Rechtsgeleerdheid, Erasmus School of Law (ESL). De faculteit organiseert dertien opleidingen. Elf daarvan zijn beoordeeld tijdens de clustervisitatie Rechtsgeleerdheid I. De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht delen een vice-decaan onderwijs, hebben een gezamenlijke opleidingscommissie en vallen onder een facultaire examencommissie.

Aanbevelingen van het vorige visitatiepanel

De documentatie omvatte een plan van aanpak naar aanleiding van de aanbevelingen van het vorige visitatiepanel in 2018, en een reflectie daarop in de tussentijdse opleidingsbeoordeling in 2021. Het panel concludeert dat de aanbevelingen serieus zijn opgevolgd door beide bacheloropleidingen. Het panel is tevreden met de maatregelen die zijn genomen en ziet dat deze hebben bijgedragen aan de verbetering van de kwaliteit van de opleidingen. Dit betreft onder andere het aanpassen van de beoogde leerresultaten op het gebied van multidisciplinariteit, het invoeren van een juridisch-academische vaardighedenlijn, het monitoren van de uitval in de deeltijdvarianten en het aanpassen van compensatoir toetsen. Onder de betreffende standaarden wordt dit hierna op een aantal punten nader besproken.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Bevindingen

Het onderzoek en onderwijs van Erasmus School of Law legt nadruk op recht in haar economische en sociale context. Studenten worden voor juridische en fiscale functies in een steeds complexer, digitaler en internationaler wordende wereld opgeleid. ESL geeft hier in de bachelorfase vorm aan door middel van ruime aandacht voor juridisch-academische vaardigheden en multidisciplinaire inzichten, en door interactie met het bedrijfsleven op verschillende momenten, waarbij studenten de academische theorie met de juridische praktijk leren te verbinden. De opleidingen sluiten hiermee aan bij de onderwijsvisie van de faculteit met betrekking tot impactgedreven onderwijs, en de relatie tussen het recht en het bedrijfsleven (*'where law meets business'*). Deze bacheloropleidingen bereiden studenten voor op een breed scala aan juridische en fiscale masteropleidingen. Studenten van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht volgen een gezamenlijk curriculum in het eerste jaar. Dat betekent dat studenten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid na het eerste jaar kunnen overstappen naar het tweede jaar van de bacheloropleiding Fiscaal Recht en vice versa. Deze optie is met name aantrekkelijk voor studenten die nog niet zo bekend zijn met het Fiscaal Recht, maar hier na een kennismaking in het eerste jaar verder in willen.

De *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* is een brede juridische opleiding. Naast vakken in klassieke rechtsgebieden zoals privaatrecht, strafrecht en staats- en bestuursrecht, bevat de opleiding in lijn met het Rotterdamse profiel ook vakken waarin de nadruk ligt op de maatschappelijke en sociaaleconomische context van het vakgebied. De opleiding wil hiermee studenten al tijdens de bachelorfase in aanraking laten komen met de beroepspraktijk. Typerend hiervoor is het vak Recht & Bedrijf in het derde jaar, waarin studenten direct in aanraking komen met bedrijven uit de regio Rotterdam. De opleiding bereidt voor op een breed scala aan juridische masteropleidingen en sluit aan bij de nationale benchmark zoals deze is neergelegd in het Domeinspecifiek Referentiekader Rechtsgeleerdheid (2015). De bacheloropleiding

Rechtsgeleerdheid leidt in combinatie met een passende masteropleiding op voor een breed scala aan juridische beroepen, waaronder de zogenaamde togaberoepen. De vereisten voor deze beroepen – zoals verwoord in het Convenant civiel effect tussen de juridische faculteiten, de Raad voor de Rechtspraak en de Nederlandse Orde van Advocaten – vormen de kern van de opleiding.

De *bacheloropleiding Fiscaal Recht* wil studenten een solide en uitdagende opleiding op het gebied van Fiscaal Recht bieden. Kennis van de wet- en regelgeving en jurisprudentie staat daarbij voorop. De opleiding gaat daarnaast in op de maatschappelijke en ethische aspecten die een rol kunnen spelen. Studenten krijgen kennis, inzicht en vaardigheden aangereikt die hen in staat stellen om zelfstandig complexe fiscaal-juridische vraagstukken te analyseren, te beoordelen en op te lossen in een nationale, Europese en bredere internationale context. Zij volgen daarvoor een mix van juridische en fiscale vakken, en maken uitgebreid kennis met de interactie tussen recht en praktijk door belastingheffing vanuit het perspectief van burgers, bedrijven en de overheid te bezien, en door aandacht te besteden aan actuele onderwerpen zoals belastingontwijking door grote multinationals. Met een afgeronde bachelor Fiscaal Recht kunnen studenten een masteropleiding Fiscaal Recht volgen om zich verder te specialiseren in dit vakgebied. De bacheloropleiding is zo ingericht dat studenten na het volgen van een aansluitende master Fiscaal Recht voldoen aan de lidmaatschapseisen van de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB).

Beide bacheloropleidingen zijn ook in deeltijd te volgen. Deze deeltijdvarianten hebben een afwijkend profiel ten opzichte van de voltijdvarianten. Ze richten zich op studenten die de opleiding met een baan of een andere studie combineren. Ze bieden dezelfde vakinhoud aan, maar via een andere onderwijskundige vorm: studenten volgen één dagdeel per week onderwijs *on campus*, en volgen de rest van de opleiding via digitale zelfstudie (*blended learning*). De bacheloropleidingen faciliteren via de deeltijdvariant bovendien twee formele dubbelprogramma's, met de voltijdsbachelors Bedrijfskunde of Economie. Studenten die bereid zijn de benodigde tijd hierin te steken kunnen via deze route twee bacheloropleidingen binnen vier jaar (in plaats van zes jaar) afronden. De deeltijdvarianten maken het verder mogelijk de twee bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht te combineren.

De beoogde leerresultaten van de bacheloropleidingen (zie bijlage 1) zijn in 2015 ontworpen door een brede werkgroep met input van het beroepenveld, studenten en een extern adviesbureau. Het ontwerp neemt de Dublin-descriptoren voor academische bacheloropleidingen en het domeinspecifiek referentiekader Rechtsgeleerdheid als uitgangspunt. Ook is expliciet gekeken naar aansluiting bij de eisen van het Convenant Civiel Effect, wat de bachelor Rechtsgeleerdheid betreft, en de eisen van fiscaal juristen zoals gesteld door de Nederlandse Orde van Belastingadviseurs (NOB), wat de bachelor Fiscaal Recht betreft. Dit heeft geresulteerd in een geharmoniseerde set beoogde leerresultaten per bacheloropleiding, georganiseerd en gestructureerd per Dublin-descriptor. Vanuit deze basis zijn de beoogde leerresultaten van de bacheloropleidingen waar nodig aangepast vanwege ontwikkelingen binnen de opleidingen zelf, het vakgebied en de beroepseisen. Dit geldt bijvoorbeeld voor leerresultaten rondom multidisciplinariteit, waarvoor op advies van het vorige visitatiepanel verder is uitgewerkt wat van studenten op dit punt wordt verwacht.

Om de doelen van de opleidingen aangesloten te houden bij de vereisten van het beroepenveld, hebben de opleidingen een gezamenlijke beroepenveldcommissie op facultair niveau voor de bachelor- en masteropleidingen Rechtsgeleerdheid en een aparte beroepenveldcommissie Fiscaal Recht voor de bachelor- en masteropleidingen Fiscaal Recht. Deze komen twee à drie keer per jaar bij elkaar, en adviseren de faculteit gevraagd en ongevraagd over relevante ontwikkelingen in het juridische beroepenveld ten behoeve van de aansluiting van de opleidingen op het werkveld. De beroepenveldcommissie

Rechtsgeleerdheid bestaat uit leden uit de rechterlijke macht, advocatuur, wetenschap en overheid; de beroepenveldcommissie Fiscaal Recht bestaat uit leden uit de fiscale praktijk.

Het panel heeft de missie en visie van beide bacheloropleidingen binnen ESL bestudeerd en hierover gesproken met verschillende geledingen binnen de faculteit. Het concludeert dat ESL op facultair niveau een heldere en duidelijke visie op de bacheloropleidingen heeft, waarbij met name de focus op vaardigheden en impactonderwijs, en de relatie met de praktijk als sterke punten naar voren komen. Met probleemgestuurd leren (PGL - zie standaard 2) in de voltijdvariant hebben de opleidingen voor een didactisch uitgangspunt gekozen dat deze focus verder benadrukt, en dat als onderscheidend element voor de Rotterdamse bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht geldt. Meerdere studenten gaven bij het panel aan juist om deze onderwijsvisie voor de opleiding in Rotterdam gekozen te hebben. De deeltijdvarianten hebben een duidelijk onderscheidend profiel en spreken een doelgroep aan die de bacheloropleiding combineert met andere activiteiten. Deeltijdstudenten die het panel heeft gesproken waarderen de flexibele opzet en de manier waarop de bacheloropleidingen via dit concept een volwaardig onderwijsprogramma weten aan te bieden. Het panel is positief over de inzet van beroepenveldcommissies voor het aangesloten houden van de opleidingen bij het werkveld, en heeft uit de documentatie vernomen dat deze commissies regelmatig geconsulteerd worden rondom ontwikkelingen in de opleidingen.

De beoogde leerresultaten van beide opleidingen weerspiegelen volgens het panel via koppeling aan de Dublin-descriptoren op een passende manier het bachelorniveau en de academische oriëntatie. Ze zijn duidelijk gekoppeld aan het domeinspecifiek referentiekader Rechtsgeleerdheid. De leerresultaten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid benoemen de inhoud horend bij het convenant civiel effect en zijn daarmee passend ter voorbereiding op de togaberoepen; de leerresultaten van de bacheloropleiding Fiscaal Recht reflecteren de eisen van de NOB.

Voor de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* bemerkte het panel dat sommige beoogde leerresultaten maar in beperkte mate verschillen van die van de masteropleiding Fiscaal Recht. Dit betreft met name de leerresultaten 6 en 8. Tegelijkertijd bemerkte het panel in de inhoud van de vakken dat deze onderwerpen in beide opleidingen wel degelijk op verschillend niveau aan de orde komen, passend bij het niveau van de opleiding. Het panel adviseert om dit niveauverschil ook nadrukkelijker in de formulering van de beoogde leerresultaten aan te brengen. Verder suggereert het panel een herformulering van leerresultaat 1. Hierin is sprake van het beheersen van het belastingrecht op 'basisniveau', wat volgens het panel niet past bij de ambitie en inhoud van de opleiding. Gebaseerd op de inhoud van de vakken bereiken studenten een veel hoger niveau dan het basisniveau; het panel adviseert daarom de formulering van het leerresultaat hierop aan te passen.

Overwegingen

De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht bieden volgens het panel brede en gedegen programma's waar alle kernelementen voor juristen (Rechtsgeleerdheid) en fiscaal juristen (Fiscaal Recht) in aanwezig zijn. Ze opereren vanuit een helder profiel, met ruime aandacht voor vaardigheden en impactonderwijs. De voltijdvarianten geven hier invulling aan door het onderscheidende didactische uitgangspunt van probleemgestuurd leren. De deeltijdvarianten bieden een aantrekkelijke optie voor een specifieke doelgroep die de opleiding met andere activiteiten combineert, en bieden in lijn hiermee onderwijs aan via *blended learning*. De beoogde leerresultaten van beide bacheloropleidingen zijn op academisch bachelorniveau geformuleerd, en sluiten aan bij wat van bacheloropleidingen in de rechtsgeleerdheid en fiscaal recht verwacht kan worden. Ze zijn zo geformuleerd dat ze in combinatie met een passende masteropleiding toelating geven tot uitoefening van gereguleerde beroepen (fiscalist voor Fiscaal Recht en de togaberoepen voor de Rechtsgeleerdheid). Beroepenveldcommissies Rechtsgeleerdheid

en Fiscaal Recht adviseren de opleidingen om de opleidingsdoelen aangesloten te houden bij de eisen van het werkveld. Het panel adviseert de bacheloropleiding Fiscaal Recht om aandacht te besteden aan verdere differentiatie van enkele eindtermen met de masteropleiding Fiscaal Recht om het tussen de opleidingen aanwezige niveauverschil nog beter tot uiting te brengen, en om het leerresultaat over beheersing van het belastingrecht te herformuleren om recht te doen aan de mate van diepgang die studenten hierin bereiken.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 1 voldoet voor beide opleidingen.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Bevindingen

Curricula bacheloropleidingen

De bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht kennen een vergelijkbare opzet, en hebben tot en met het tweede blok van het tweede jaar hetzelfde curriculum. De curricula (zie bijlage 2) zijn opgedeeld in acht blokken van opeenvolgende vakken, met parallel daaraan een leerlijn Juridisch-Academische Vaardigheden (JAV). Deze JAV-leerlijn bestaat uit bijeenkomsten door het jaar heen die aansluiten op de vakken die op dat moment gegeven worden. Voorbeelden van relevante vaardigheden zijn het schrijven van een annotatie, pleiten voor een rechtbank en schriftelijk en mondeling rapporteren. Studenten van beide bacheloropleidingen volgen dit onderwijs gezamenlijk in het eerste jaar, waarbij de opdrachten en casuïstiek zijn gekoppeld aan de inhoudelijke vakken die op dat moment gevolgd worden. In het tweede en derde jaar hebben beide opleidingen een eigen vaardighedenlijn, waarbij de opdrachten en casuïstiek zijn toegespitst op het eigen vakgebied.

De *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* heeft een ruim gemeenschappelijk curriculum waarin studenten een brede basis in de verschillende domeinen van de Rechtsgeleerdheid en juridische en academische vaardigheden krijgen. De eerste twee jaar bestaan elk uit acht opeenvolgende blokken waarin studenten steeds één vak van meestal 7 EC volgen, en daarnaast vakken binnen de JAV-leerlijn (4-5 EC per jaar). In het derde jaar volgen studenten naast twee laatste 7 EC-vakken, het bacheloreindwerk (7 EC, plus 3 EC voorbereiding als onderdeel van de JAV-leerlijn), de minor (15 EC) en het integratievak Recht en Bedrijf (21 EC). Dit vak is in 2021-2022 geïntroduceerd en vervangt de eerdere vakken Arbeidsrecht, Handelsrecht en Ondernemingsrecht. Studenten leren nog steeds de theoretische basis van deze drie rechtsgebieden, maar werken daarnaast in groepen aan een praktijkgericht dossier in samenwerking met een bedrijf uit de regio. Na afronding van het project presenteren zij hun resultaten bij dit bedrijf.

Studenten in de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* volgen het eerste bachelorjaar (60 EC) en een deel van het tweede jaar (14 EC) samen met studenten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Dit geeft hen een brede basis in de algemene Rechtsgeleerdheid. In het derde blok van het tweede jaar beginnen de opleidingen te divergeren, en volgen studenten van de bacheloropleiding Fiscaal Recht nog voornamelijk fiscaal-juridische vakken. In het tweede en derde jaar gaat dit om een totaal van 11 vakken van elk 7 EC (77 EC – zie bijlage 2), en het onderwijs in de leerlijn JAV voor fiscalisten (5 EC in het eerste jaar, 4 EC in het tweede jaar). In het derde jaar hebben studenten de mogelijkheid een verbredende of verdiepende minor (15 EC) te volgen, en ronden ze hun opleiding af met een bachelorwerkstuk. Dit bachelorwerkstuk is ingebed in de JAV-leerlijn, die in het derde jaar 10 EC omvat. Hiervan is 7 EC bedoeld voor het bacheloreindwerk. Tijdens

het vaardighedenonderwijs in jaar drie bereiden studenten zich voor op het eindwerk, onder andere door kennismaking met diverse methodologische aspecten.

Bij de *bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid* zijn studenten tijdens het werkstuktraject onderdeel van een schrijfgroep met een methodedocent als begeleider. Ze krijgen daarnaast op een aantal momenten feedback van een vakdocent die specifieke expertise heeft omtrent het werkstukonderwerp van de student. In de *bacheloropleiding Fiscaal Recht* worden studenten individueel begeleid, doorgaans door een vakdocent.

De afgelopen jaren hebben de bacheloropleidingen gewerkt aan het versterken van de multidisciplinariteit binnen de opleidingen. Zo is in het gedeelde eerste jaar het vak Rechtssociologie omgevormd tot Empirical Legal Studies, waarbij studenten naar het recht kijken met behulp van inzichten uit sociale wetenschappen. Het eerstejaarsvak Recht, Economie en Maatschappij is helemaal nieuw, en richt zich op de functie van recht in de samenleving vanuit economisch perspectief. Om hiervoor ruimte te maken is Rechtsgeschiedenis vervallen als apart vak, en verspreid over de verschillende andere eerstejaarsvakken via de leerlijn 'Rechtshistorische rode draad'. De komende jaren willen de opleidingen verder werken aan het versterken van de aandacht voor ethiek door expliciet maatschappelijke en beroepsethische kwesties te verwerken in de vakken.

Het panel is van oordeel dat de curricula van beide bacheloropleidingen goed in elkaar zitten. De opleidingen bieden op solide en uitgebreide wijze de kern van respectievelijk de rechtsgeleerdheid en het fiscaal recht aan. Studenten waarderen de opzet waarin vakken sequentieel aangeboden worden in plaats van parallel, zodat zij zich op één onderwerp tegelijk kunnen richten. Het vakinhoudelijke curriculum wordt aangevuld met ruime aandacht voor vaardigheden in de recent ontwikkelde JAV-leerlijn, die zowel academische als beroepsvaardigheden omvat. Het panel vindt dit een mooie opzet die gedegen aandacht voor vaardighedenonderwijs garandeert. Het ziet hierin een duidelijk antwoord op de constatering van het vorige visitatiepanel in 2018 dat het vaardighedenonderwijs versterking behoefde. De koppeling van het eindwerk aan JAV vindt het panel van meerwaarde voor de voorbereiding van studenten op het schrijven van een bachelorwerkstuk. Het panel spreekt ook waardering uit voor de leerlijnen op het gebied van rechtshistorie en ethiek, die zichtbaar zijn in de vakken.

Uit de studenthoofdstukken en het gesprek met bachelorstudenten van beide opleidingen maakte het panel op dat de leerlijn JAV in de uitvoering nog voor verbetering vatbaar is. Studenten waarderen de inhoud van de leerlijn, en vinden dat de opdrachten die zij tijdens dit vaardighedenonderwijs moeten uitvoeren goed aansluiten bij de vakken die op dat moment aangeboden worden. In de uitvoering zijn zij echter af en toe minder tevreden over de communicatie van de eisen waaraan de opdrachten moeten voldoen, en over de feedback die zij van hun docenten op opdrachten ontvangen. Als voorbeelden noemden studenten een taalopdracht waarin de beoordelingen en de argumentatie voor deze beoordeling tussen docenten sterk uiteenliep, en de feedback in de leerlijn rond het bachelorwerkstuk in de bachelor Rechtsgeleerdheid. Sommige groepen studenten ontvingen veel feedback, andere minder.

Het docententeam herkende dit signaal van studenten, en lichtte toe dat de JAV-leerlijn op sommige punten nog werk in uitvoering is. Docenten zijn zoekend naar de juiste vorm en criteria voor dit vaardighedenonderwijs en de begeleiding van de bijeenkomsten voor het bacheloreindwerk. Om dit proces te ondersteunen investeert de opleiding in professionalisering van docenten en onderlinge kalibratie. In het geval van bovengenoemde taalopdracht zijn betrokken docenten bijvoorbeeld gezamenlijk een taaltraining gaan volgen bij een externe partij om zich verder te professionaliseren in het geven van taaltraining. Het panel vindt het mooi dat de opleidingen aandacht hebben voor de signalen vanuit studenten. Het moedigt de opleidingen aan om aan de vervolmaking van de JAV-leerlijn te blijven werken en te streven naar

consistente, consequente en heldere communicatie binnen de leerlijn. Specifieke aandacht adviseert het panel te besteden aan gelijkvormige begeleiding van de bijeenkomsten rond het bachelorwerkstuk. Studenten die vaker feedback krijgen, hebben ook meer kans om dit te gebruiken voor een beter resultaat, wat volgens het panel voor ongelijkheid kan zorgen. Het panel adviseert de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid daarom duidelijke richtlijnen voor begeleiding en feedback voor het eindwerk op te stellen.

Tijdens het locatiebezoek heeft het panel enkele faciliteiten kunnen bezoeken die de opleidingen gebruiken tijdens het onderwijs. Hierbij hoorden een juridische bibliotheek met ruime studiemogelijkheden, projectruimten en een moot court-zaal, waar ook één van de sessies tijdens het visitatiebezoek heeft plaatsgevonden. Het panel beoordeelt deze faciliteiten positief en van meerwaarde voor het onderwijs.

Didactisch concept voltijdvarianten

Het didactisch uitgangspunt van de voltijds bacheloropleidingen is probleemgestuurd leren (PGL). Hierbij staat kleinschalig, activerend en studentgericht onderwijs centraal. Studenten komen twee keer per week samen in een onderwijsgroep van veertien studenten, waarbij ze aan het werk gaan met de lesstof uit het onderwijsblok. Onder leiding van een tutor bespreken ze een probleem uit de praktijk volgens een vast PGL-stappenplan, waarbij zelfstandig informatie verwerven en bestuderen, en het analyseren en bediscussiëren hiervan centraal staat. Deelname aan deze bijeenkomsten is verplicht. Om studenten met PGL vertrouwd te maken, volgen ze als onderdeel van de introductie aan de start van het collegejaar een PGL-module waarin deze onderwijsvorm uitgebreid wordt toegelicht. In het derde jaar wordt de PGL-benadering afgebouwd, om hen voor te bereiden op de masterfase zonder PGL.

Binnen PGL brengen de opleidingen aansluiting aan met de beroepspraktijk ('where law meets business') via zogenaamd impactonderwijs. Dit bestaat uit het streven naar maatschappelijke impact in het onderwijs, en betrokkenheid van studenten bij hun maatschappelijke omgeving. Dit komt met name in de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid tot uiting, onder andere in het derdejaarsvak Recht en Bedrijf waarin studenten aan een door een bedrijf aangebracht praktijkdossier werken, en in de nieuw opgezette minor Legal Technology, waarin studenten kunnen kiezen voor een verdieping op het gebied van *legal tech* aan de hand van bijdragen en cases van experts uit de praktijk.

Het panel heeft waardering voor het gekozen didactisch concept van probleemgestuurd leren (PGL) in de voltijdvarianten van beide opleidingen. Ook de toegenomen focus op impactonderwijs (met name in de bachelor Rechtsgeleerdheid) en multidisciplinariteit (beide opleidingen) vond het panel duidelijk zichtbaar. Dit sluit volgens het panel uitstekend aan bij het profiel en de focus van de ESL-opleidingen en het EUR-profiel. Zoals genoemd onder standaard 1 zien studenten PGL als onderscheidend kenmerk van de bacheloropleidingen aan de EUR, en speelt dit vaak mee in de keuze voor deze universiteit. Zij waarderen de kleinschaligheid en interactiviteit die PGL biedt binnen een grote opleiding. De tutores zijn een laagdrempelig aanspreekpunt voor studenten bij wie zij gemakkelijk terecht kunnen voor vragen, extra uitleg en ondersteuning. De tutores staan in nauw contact met de vakdocent van het betreffende vak, en kunnen vanuit hun rol ook gemakkelijk feedback en inhoudelijke vragen van studenten overbrengen. Studenten voelen zich goed toegerust voor PGL, en op basis van een selectie handreikingen voor tutores die het panel heeft ingezien, worden ook de tutores grondig voorbereid op het werken via PGL. Het panel heeft met instemming vastgesteld dat de opleidingen aandacht hebben besteed aan de aanbeveling van het vorige panel om vaker tutores in te zetten met een achtergrond binnen het betreffende vak. Dit gebeurt met name vanaf jaar twee, als de vakken meer verdiepend worden. Het panel begrijpt dat dit vanwege het grote aantal vakken en tutorgroepen niet in alle gevallen mogelijk is, en is daarom content met de huidige situatie.

Van studenten hoorde het panel dat zij soms verschillen tussen onderwijsgroepen en tutores ervaren. Deze verschillen spelen met name in het begeleiden van het groepsproces binnen de PGL-groepen. Eén van de uitdagingen hierin is het omgaan met slecht voorbereide en minder gemotiveerde studenten, aangezien PGL sterk leunt op actieve participatie van studenten. Sommige tutores slagen erin minder gemotiveerde studenten actief te betrekken binnen hun onderwijsgroepen, terwijl anderen het onderwijsmoment soms vroegtijdig beëindigen als de bijdrage van studenten beperkt is. Het panel begreep van de tutores dat zij regelmatig afstemming zoeken met elkaar over dit soort dilemma's. Het panel stimuleert de opleidingen om met deze afstemming door te gaan, en *best practices* en werkwijzen uit te wisselen over het activeren van studenten. De opleidingen zouden er ten minste naar moeten streven de volledige onderwijstijd te gebruiken tijdens de onderwijsgroepen. Het panel denkt dat verdere regie hierop vanuit de faculteit en uitwisseling hierover tussen tutores mogelijk nog winst kan opleveren.

Didactisch concept deeltijdvarianten

De deeltijdvariant volgt hetzelfde tempo en curriculum als de voltijdvariant, maar heeft een lagere BSA-norm in het eerste jaar (39 EC), zodat studenten desgewenst langer over de opleiding kunnen doen. De deeltijdvariant is gebaseerd op het didactisch concept van zelfstudie en *blended learning*. Studenten volgen één dagdeel per week onderwijs: het vrijdagmiddagonderwijs (VMO). Deeltijdstudenten bereiden zich zelfstandig met behulp van online materiaal en bestudering van de opgegeven literatuur voor op de contacttijd op vrijdagmiddag. De deeltijdvariant wordt vooral gevolgd door studenten die de studie combineren met een baan of een tweede studie. Ook wordt het VMO vaak gebruikt door voltijdstudenten die een vak uit een eerder jaar moeten herkansen, zodat zij dit gemakkelijker kunnen combineren met hun lopende vakken. De bacheloropleidingen roosteren daarvoor in de voltijdvariant de vrijdagmiddag vrij van ander onderwijs.

Het panel oordeelt positief over het didactisch concept van de deeltijdvarianten. De studenten die het panel sprak prijzen de flexibele opzet, de professionaliteit van de online materialen en de efficiëntie en kwaliteit van het VMO. Dit maakt de deeltijdvariant naar hun eigen zeggen een volwaardige opleiding die door gemotiveerde studenten effectief naast een baan of tweede studie gevolgd kan worden. Voltijdstudenten waren positief over de mogelijkheid om vakken te herkansen via het VMO zonder verdere vertraging op te lopen.

Beroepsvereisten

De bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid heeft het panel een overzicht verstrekt met een onderbouwing hoe de inrichting van het curriculum overeenkomt met de eisen vanuit het Convenant civiel effect. Na inleidingen privaatrecht, strafrecht en staats- en bestuursrecht in jaar 1, bieden jaar 2 en 3 respectievelijk 35 EC privaatrecht, 14 EC strafrecht, 14 EC staats- en bestuursrecht en 14 EC internationaal publiekrecht en Europees Recht. In totaal omvat het curriculum 101 EC aan vakken (inclusief het bachelorwerkstuk en het vaardighedenonderwijs) waarin rechtsgebieden centraal staan. Het panel stelt vast dat de opleiding hiermee voldoet aan de eisen vanuit het Convenant civiel effect. De bacheloropleiding Fiscaal Recht omvat 56 EC belastingrechtelijke vakken, 28 EC privaatrecht en 21 EC economie, waarmee de opleiding ruimschoots voldoet aan de minimumeisen voor fiscaal juristen, zoals de NOB die stelt.

Studeerbaarheid en begeleiding

ESL streeft binnen de voltijdvarianten van de bacheloropleidingen naar een systeem van jaarklassen. Studenten doorlopen de opleiding zo veel mogelijk als groep binnen één jaar, waarbij ESL de binding tussen studenten onderling en met de opleiding waar mogelijk bevordert. Daarbij is het de bedoeling dat studenten de volledige 60 EC per jaar behalen. Studenten kunnen maximaal twee vakken per jaar herkansen zodat dit geen impact op hun studievoortgang heeft, en kunnen daarnaast maximaal twee vijven compenseren met

hogere cijfers op andere vakken. Uitzondering hierop zijn de vakken Juridisch-Academische Vaardigheden, die niet gecompenseerd kunnen worden. Met dit jaarklassensysteem wil de opleiding niet alleen studiesucces bevorderen, maar ook het studentenwelzijn. De onderwijsgroepen in de PGL-benadering hebben een belangrijke functie in de sociale binding tussen studenten. De tutores van de onderwijsgroepen hebben daarin een belangrijke informele functie in het signaleren van problemen bij studenten. Als zij vermoeden dat een student begeleiding of hulp nodig heeft, kunnen deze de student doorsturen. De vakdocenten binnen het VMO, dat een interactief karakter heeft, vervullen dezelfde functie voor de deeltijdvarianten.

Voor ondersteuning van studenten zet ESL studieadviseurs in om studenten te begeleiden, en zijn studeercoaches beschikbaar voor studenten die hulp nodig hebben bij studievaardigheden. Studeercoaches geven workshops voor alle studenten en voor specifieke doelgroepen, zoals studenten die doorstromen vanuit het hbo. Van deze workshops wordt veelvuldig gebruik gemaakt door studenten. Uit een recent onderzoek van ESL is gebleken dat ruim vijfhonderd studenten per jaar deelnemen, en dat zij de workshops zeer positief beoordelen. De studeercoaches bieden daarnaast de mogelijkheid tot een individueel coachingstraject, dat per jaar door ruim 150 bachelorstudenten is gevolgd.

Het panel concludeert, mede op basis van gesprekken met studenten, dat de bacheloropleidingen binnen ESL een passende begeleiding aan studenten bieden. Het stelt vast dat er veel aandacht is voor studentwelzijn en -begeleiding, waaronder het onderwijsconcept en het jaarklassensysteem, de studieadviseurs en de studeercoaches. Studenten zijn tevreden over de aandacht voor studeerbaarheid en studentwelzijn. Het PGL-onderwijs vindt plaats in relatief kleine groepen, waardoor studenten zich betrokken voelen bij de opleiding en hun medestudenten. Studenten die het VMO volgen waarderen de flexibiliteit van de deeltijdvariant. Zowel voltijd- als deeltijdstudenten weten waar ze terecht kunnen voor extra hulp en ondersteuning als ze dit nodig hebben, en tutores en docenten houden hierbij een vinger aan de pols.

De gemiddelde studieduur en met name de uitval in beide bacheloropleidingen is aan de hoge kant. Uitval in het eerste bachelorjaar ligt rond de 40%, en na drie jaar is minder dan de helft van de studenten afgestudeerd. Ongeveer een kwart van de studenten doet langer dan vier jaar over hun opleiding. In gesprekken met de opleidingen hoorde het panel dat deze de hoge uitval als een inherent gevolg zien van de bewust lage instroomeisen. Iedere student met een vwo-diploma of een hbo-propedeuse van elke aard kan instromen: de faculteit wil studenten van alle achtergronden een kans bieden de opleidingen te volgen. Met name Nederlandse taalbeheersing leidt bij eerstejaarsstudenten vaak tot problemen. De bacheloropleidingen van ESL/aan de EUR trekken relatief veel eerstegeneratiestudenten die thuis met een andere taal dan het Nederlands opgegroeid zijn, waarvoor het talige karakter van de rechtenopleidingen een uitdaging kan zijn. De opleidingen kiezen vanwege de toegankelijkheid bewust niet voor een taaleis bij instroom, maar bieden extra ondersteuning in het eerste jaar met optioneel aanvullend taalonderwijs voor studenten die daar behoefte aan hebben. Desondanks blijkt het onderwijs voor sommige studenten alsnog uitdagend of niet passend, wat een verklaring biedt voor de grote uitval in het eerste jaar. De langere studieduur is volgens de opleidingen deels te wijten aan een lager studietempo door bovengenoemde taalissues, maar ook door de vele activiteiten die studenten naast hun studie ontplooiën op het gebied van bijbanen en andere opleidingen. Studenten bevestigden dat de bachelorcurricula studeerbaar zijn als hier voldoende focus en aandacht aan wordt gegeven. Het panel heeft begrip voor de situatie, en concludeert dat uitval en rendement niet het gevolg zijn van de studeerbaarheid van de curricula zelf. Het waardeert de toegankelijkheid van de opleidingen en de moeite die de faculteit steekt in het aan boord houden van alle studenten. De diversiteit van de studentenpopulatie is volgens het panel een groot goed en een belangrijke kracht van de bacheloropleidingen van ESL. Het adviseert de opleidingen door te gaan met de huidige inspanningen en de uitval en lage rendementen doorlopend te blijven monitoren.

Voor de deeltijdvarianten maken de opleidingen in de voorlichting de studenten bewust welke tijdsinvestering nodig is om de opleiding te volgen naast een baan of andere studie, zodat studenten bewust deze keuze maken. Hiermee geven de opleidingen opvolging aan het advies van het vorige visitatiepanel om de grote uitval in de deeltijdvariant tegen te gaan. Dit heeft nog niet geleid tot een lagere uitval: nog altijd rondt meer dan de helft van de studenten de variant niet af. De opleidingen wijten dit aan de verschillende achtergronden en motivaties waarmee studenten instromen. Het panel kan dit volgen: deelname aan een driejarige opleiding naast andere activiteiten vereist discipline en motivatie, wat veel studenten op lange termijn zwaar valt. Dit werd bevestigd door deeltijdstudenten: het curriculum is studeerbaar voor wie bereid is hier voor een langere periode de benodigde tijd en energie in te steken.

Een punt waarover studenten van mening verschilden met betrekking tot de studeerbaarheid van de opleidingen was de planning van herkansingen in de zomer. Deze worden nu voor de vakken in blok 3 tot en met 8 van het eerste bachelorjaar en voor alle vakken van het tweede en derde bachelorjaar in de weken aan het einde van het collegejaar direct voor de zomerperiode aangeboden. Sommige studenten vonden het erg prettig dat dit zich voornamelijk in één periode focuste, zodat de onderwijsvrije weken ook echt vrij waren, terwijl anderen liever korter na afloop van een vak in die blokken de herkansing zouden doen. Het panel geeft de opleidingen in overweging mee om te onderzoeken of het mogelijk zou zijn voor die laatste groep meer tussentijdse herkansingsmogelijkheden te creëren.

Onderwijsgevend personeel

De bacheloropleidingen worden vormgegeven door het docententeam van ESL. De faculteit is onderverdeeld in vier departementen: Law & Business; Law & Markets; Law, Society & Crime; en Law & Tax. Alle vier de departementen leveren docenten aan de bacheloropleidingen, waarbij de Law & Tax-afdeling grotendeels verantwoordelijk is voor het tweede en derde jaar van de bacheloropleiding Fiscaal Recht. De faculteit streeft naar een gebalanceerd team van universitair docenten, universitair hoofddocenten en hoogleraren. Daarnaast zijn in beide bacheloropleidingen wetenschappelijk docenten actief, die zijn aangesteld met een onderwijsopdracht. Dit zijn met name tutoren van PGL-groepen en leden van het Skillsteam, de groep docenten die verantwoordelijk is voor de vaardighedenlijn. Daarnaast bevat de groep wetenschappelijk docenten ook vakdocenten die met een onderwijstaak aan de EUR zijn aangesteld. Veel docenten zijn naast hun aanstelling aan de EUR actief binnen de rechtspraktijk, en versterken daarmee de binding tussen de academie en de praktijk.

ESL heeft een eigen Learning & Innovation Team, dat het onderwijsteam onderwijskundige ondersteuning biedt, met name op het gebied van onderwijsvernieuwing. Het team heeft expertise op het gebied van onder andere PGL, toetsing, blended learning, AI en vaardighedenonderwijs. Het richt zich met name op projecten die aansluiten op de onderwijsvisie en de innovatieagenda van ESL, zoals impact en activerend onderwijs. Het team verzorgt ook activiteiten gericht op community-vorming onder docenten, zoals themabijeenkomsten over een bepaald onderwijskundig onderwerp of onboarding voor nieuwe docenten. Naast de ondersteuning door het Learning & Innovation Team professionaliseren docenten zich onder meer via de Basiskwalificatie Onderwijs (BKO). Deze is verplicht voor alle docenten met een vaste aanstelling die bij ESL actief zijn. Van dit docententeam heeft 88% de BKO behaald. De resterende 12% heeft een vrijstelling voor de BKO-verplichting (bijvoorbeeld vanwege een kleine aanstelling) of is nog bezig met afronding van het BKO-traject. Sinds 2022 vraagt ESL nieuwe docenten bij bevorderingen naar universitair hoofddocent en hoger een Senior Kwalificatie Onderwijs (SKO) te behalen. Voor deze docentengroep is het SKO-percentage inmiddels gestegen naar 26%.

Het panel stelt vast dat de kwaliteit en omvang van het docententeam binnen de bacheloropleidingen op orde is. Studenten zijn tevreden over hun docenten, en noemen hun kunde en enthousiasme als belangrijkste pluspunten. De docenten zijn actief in onderzoek en/of de juridische praktijk. Hierdoor kunnen de opleidingen een goede aansluiting met zowel wetenschappelijk onderzoek als de beroepspraktijk realiseren. Voor studenten zijn de tutores vaak het eerste aanspreekpunt: zij staan in nauw contact met hun studenten en zien hen op wekelijkse basis. Tutores treden ook op als tussenpersoon richting vakdocenten: zij kunnen gemakkelijk contact met hen leggen en koppelen hierover terug naar studenten. Tegelijkertijd hoorde het panel van studenten dat zij vaak ook rechtstreeks de weg naar de vakdocenten weten te vinden, en dat docenten hier zeker voor openstaan. In de tweede helft van de bacheloropleiding Fiscaal Recht staan studenten door de kleinere studentengroepen in nauwer contact met de vakdocenten, wat de relatie tussen studenten en docenten verder versterkt. Qua begeleiding van de onderwijsgroepen zien de studenten nog wel verschillen tussen tutores: dit staat hierboven beschreven bij de bespreking van PGL.

Positief is het panel ook over de aandacht voor professionalisering en onderwijsinnovatie. Door recente inspanningen om deelname aan BKO- en SKO-trajecten te bevorderen heeft inmiddels het overgrote deel van het onderwijsgevend personeel één of beide kwalificaties behaald. Het moedigt ESL aan op deze weg verder te gaan. Wat onderwijsinnovatie betreft heeft het panel tijdens het visitatiebezoek en in de documentatie vele voorbeelden en ideeën gehoord om het onderwijs te versterken, met name rond impactonderwijs en activerende werkvormen. Volgens het facultair management moeten docenten eerder afgeremd worden dan aangemoedigd bij onderwijsinnovatie, wat het panel een duidelijk signaal vindt van de drive waarmee docenten het onderwijs benaderen. Het heeft begrepen dat de faculteit ook daadwerkelijk af en toe onderwijsvernieuwingen pauzeert vanwege het risico van toenemende werkdruk onder docenten. Het panel juicht toe dat de faculteit op deze manier oog heeft voor het welzijn van het onderwijsgevend personeel.

Overwegingen

Het panel concludeert dat de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht op solide en uitgebreide wijze de kern van de rechtsgeleerdheid en het fiscaal recht aanbieden. De curricula zijn zo ingericht dat de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid in combinatie met een passende masteropleiding civiel effect bereikt. De bacheloropleiding Fiscaal Recht is afgestemd op de lidmaatschapseisen van de NOB. De opleidingen besteden ruime aandacht aan zowel juridische als academische vaardigheden via een aparte leerlijn Juridisch-Academische Vaardigheden (JAV). Ook het impactonderwijs met directe linken met de beroepspraktijk is duidelijk zichtbaar in met name de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid. Daarnaast waardeert het panel de aandacht voor multidisciplinariteit in beide opleidingen, en de leerlijnen rechtshistorie en ethiek die door de vakken heen lopen. Het probleemgestuurd leren (PGL) in de voltijdsvarianten is een voor studenten aantrekkelijk didactisch concept, en biedt kleinschaligheid en interactiviteit binnen een grote opleiding. De tutores zijn een laagdrempelig aanspreekpunt voor zowel vakinhoud als persoonlijke issues, en houden bovendien zicht op het welzijn van studenten in hun onderwijsgroepen. Blended learning en het vrijdagnadagonderwijs worden gewaardeerd door deeltijdstudenten om de flexibiliteit en de professionaliteit waarmee dit wordt aangeboden.

Het panel adviseert de opleidingen aandacht te blijven besteden aan de manier waarop de leerlijn Juridisch-Academische Vaardigheden (JAV) en het PGL worden uitgevoerd. Beide concepten worden goed gewaardeerd door studenten, maar zijn voor verbetering vatbaar waar het de consistentie en uniformiteit van begeleiding betreft. Voor de vaardighedenleerlijn gaat dit met name om communicatie over beoordeling van opdrachten en het geven van feedback. Dit laatste speelt ook bij de begeleiding van de bijeenkomsten voor het eindwerk van de bachelor Rechtsgeleerdheid: het panel adviseert hier duidelijke richtlijnen over begeleiding en feedback op te stellen. Voor het PGL gaat dit over het begeleiden van het groepsproces en het

omgaan met onderwijsgroepen waarin actieve participatie niet vanzelf van de grond komt. Het panel heeft vastgesteld dat de opleidingen op de hoogte zijn van de door studenten genoemde aandachtspunten op het gebied van begeleiding en vaardighedenonderwijs, en actief bezig zijn deze onderwerpen te adresseren. Het panel moedigt de opleidingen aan op deze weg voort te gaan.

De opleidingen bieden een passende begeleiding aan studenten, met ruime aandacht voor studentwelzijn. De opleidingen zijn studeerbaar, al adviseert het panel de vinger aan de pols te blijven houden rondom uitval en rendementen. Het panel vindt het desondanks een groot goed dat de opleidingen streven naar toegankelijkheid voor studenten van alle achtergronden, ondanks de lagere rendementen en grotere uitval die dit tot gevolg kan hebben, en ondersteunt deze keuze van harte. De kwaliteit en omvang van het docententeam van beide opleidingen is passend. De faculteit heeft aandacht voor professionalisering en onderwijsinnovatie, en houdt daarbij ook de werklast voor docenten in het oog.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 2 voldoet voor beide opleidingen.

Standaard 3. Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Bevindingen

Systeem van toetsing

Alle opleidingen binnen ESL hanteren het facultaire toetsbeleid. Daarbij onderscheidt ESL het zorgen voor en het borgen van de toetskwaliteit. Het onderwijsbestuur draagt met het docententeam zorg voor een goede kwaliteit van toetsing, en de examencommissie borgt de kwaliteit hiervan. Het toetsbeleid gaat uit van constructieve alignment. Dat houdt in dat de toetsing zowel qua inhoud als qua niveau dient aan te sluiten bij de leerdoelen en de onderwijsactiviteiten, om door toetsen te meten of de leerdoelen in het onderwijs worden bereikt. De visie op toetsen staat daarmee in verbinding met de visie op onderwijs en beschrijft hoe deze samenhangen. Het panel heeft in de documentatie een gedegen uitgewerkt toetsstelsel teruggezien en vindt de scheiding tussen zorgen en borgen waardevol en goed opgezet.

De toetsvormen binnen PGL zijn grotendeels formatief: toepassingsopdrachten dragen bij aan het verwerken van de leerstof. Summatieve toetsen aan het einde van een vak hebben vaak de vorm van een combinatie van multiple choice-vragen en open vragen (alleen in het eerste jaar), een tentamen met open vragen of opdrachten/essays. In het vaardighedenonderwijs bouwen studenten een portfolio op met verschillende toetsonderdelen, zoals een presentatie, schrijfofopdracht, debat, moot court of een andere vorm waarbij vaardigheden in de praktijk worden gebracht. Het panel is positief over de gebruikte toetsvormen en de variëteit daarvan in beide opleidingen. Blijkens het toetsbeleid en de instructie daarover richting docenten denken de opleidingen goed na over de te gebruiken toetsvormen en de relatie met de beoogde leerresultaten van de opleidingen. Het portfolio juridisch-academische vaardigheden vond het panel in het bijzonder een sterk punt binnen de toetsing van de opleidingen, met een gevarieerd aanbod aan relevante toetsing van vaardigheden.

Om als examinator voor toetsing van reguliere examenonderdelen aangewezen te worden door de examencommissie is ten minste een BKO-en/of BKE-kwalificatie vereist. Begeleiders van bachelorwerkstukken moeten daarnaast aantoonbare ervaring met wetenschappelijk onderzoek en

begeleiding van studenten hebben. Veel tutores en andere wetenschappelijk docenten in de opleiding beschikken niet over een BKO of BKE, maar kunnen via een speciale regeling als niet-zelfstandig bevoegd examinator in beperkte mate bijdragen aan de toetsing. Zij doen dit onder begeleiding van een bevoegd vakdocent en volgens randvoorwaarden opgesteld door de examencommissie, waaronder het gebruik van een beoordelingshandleiding en alleen als de capaciteit van examinatoren aantoonbaar niet toereikend is. Het panel denkt dat deze randvoorwaarden een goede borging van de beoordelingskwaliteit vormen. Tegelijkertijd verwacht het panel dat wetenschappelijk docenten die langere tijd in de opleidingen actief zijn in de praktijk dusdanige ervaring opdoen dat zij ook zelfstandig zouden kunnen opereren. Het adviseert de opleiding om na te gaan of wetenschappelijk docenten met een langere aanstelling ook een (verkort) BKO-traject zouden kunnen volgen om enerzijds hun toetsvaardigheden verder te vergroten en zich anderzijds tot examinator te vormen.

In verband met de BSA-norm van 60 EC (voltijd) en 39 EC (deeltijd), in samenhang met activerend onderwijs en een beperkt aantal herkansingsmogelijkheden, is het voor studenten mogelijk om in beperkte mate onvoldoendes te compenseren zonder te hoeven herkansen, zogenaamd compensatoir toetsen. Naar aanleiding van de discussies tijdens de visitatie in 2018 en de daaropvolgende aanbevelingen hebben beide opleidingen de regels rond compensatoir toetsen aangepast. Het vorige visitatiepanel was van oordeel dat studenten dusdanig veel onvoldoende toetsen konden compenseren dat het bereiken van civiel effect in de bachelor Rechtsgeleerdheid ter discussie gesteld kon worden. De regeling is na uitgebreid advies van het onderwijsadviesbureau van de EUR voor beide opleidingen beperkt tot twee compensabele vijven in het eerste bachelorjaar, en geen in het tweede bachelorjaar. Compensatie van onvoldoendes in het vaardighedenonderwijs is niet toegestaan. Net als een intern mid-term review panel in 2021 heeft het panel de nieuwe compensatieregeling bekeken en positief beoordeeld. Het bereiken van het civiel effect staat volgens het panel in alle gevallen buiten discussie.

Examencommissie

De facultaire examencommissie borgt de kwaliteit van toetsing door periodiek de kwaliteit van toetsing binnen de vakken en die van de eindwerken te onderzoeken. Dit doet zij door te bekijken of het totale pakket van examenonderdelen alle eindkwalificaties toetst, de kwaliteit van tentamens en eindwerken te checken en examinatoren aan te wijzen voor tentaminering van specifieke onderdelen van de opleidingen. Onder mandaat van de examencommissie beoordeelt de toetsborgingscommissie de kwaliteit van tentamens na de toetsafname, en voert achteraf een controle uit op de uitvoering en correctie van tentamens. Er vindt structureel overleg plaats tussen het onderwijsbestuur en de examencommissie, waarbij het onderwijsbestuur advies inwint over het toetsbeleid en de examencommissie haar bevindingen over de kwaliteit van toetsing bespreekt. Hierbij zijn ook actuele ontwikkelingen op toetsgebied onderwerp van gesprek, zoals digitaal toetsen, alternatieve toetsvormen en de ontwikkeling van AI tools.

Het panel vindt het gemaakte onderscheid tussen enerzijds het zorgen voor de toetskwaliteit door het onderwijsbestuur samen met het docententeam en het anderzijds het borgen daarvan door de examencommissie binnen ESL goed opgezet en vindt dit bijdragen aan een duidelijke scheiding tussen taken en verantwoordelijkheden. Daarbij ziet het panel dat de toetsborgingscommissie een nuttige rol heeft in het beoordelen van de toetskwaliteit. Het panel heeft leden van de examencommissie gesproken en zag een goed en daadkrachtig functionerende examencommissie, die haar taken en verantwoordelijkheden kent en daar verantwoordelijkheid voor neemt. Het panel is hierover erg positief en in de ogen van het panel heeft de examencommissie een goed werkende procedure neergezet. In gesprek met de examencommissie vernam het panel dat er door studenten relatief veel beroepschriften bij het College van Beroep voor de Examens worden ingediend tegen besluiten van examinatoren en van de examencommissie. Navraag maakte

duidelijk dat dit bij alle juridische opleidingen een herkenbaar gegeven is. Vermoedelijk speelt hierin een rol dat studenten dit binnen hun opleiding leren te doen en graag toepassen.

Het panel stelt vast dat de opleidingen actief bezig zijn met het ontwikkelen van beleid rond het gebruik van generatieve AI in het onderwijs en binnen toetsing. In een themasessie rond dit onderwerp hebben panel en opleidingen hier uitgebreid over van gedachten gewisseld. Het panel waardeert de aandacht voor dit onderwerp en de grondige manier waarop de faculteit dit op opleidingsoverstijgend niveau aanpakt. Het moedigt de faculteit aan hiermee door te gaan.

Beoordeling bachelorwerkstukken

Het afstudeertraject wordt gevormd door het derdejaarsvak Juridisch-Academisch Vaardigheden van 10 EC. Daarvan telt het cijfer voor het vaardighedenonderwijs (bestaand uit een aantal deelopdrachten) voor 30% mee voor het eindcijfer, en het cijfer voor het bachelorwerkstuk voor 70%. Beide elementen dienen voldoende te worden beoordeeld voordat een student kan afstuderen. Hierbij beschouwen de opleidingen het bachelorwerkstuk als het daadwerkelijke eindwerk van de opleiding. Bij ieder bachelorwerkstuk van Rechtsgeleerdheid zijn twee examinatoren betrokken. Dit zijn gebruikelijk de methodedocent (begeleider) van de student, en de betrokken vakdocent. De methodedocent en de vakdocent vullen onafhankelijk van elkaar het eigen deel van het beoordelingsformulier in, en stemmen daarna onderling het gezamenlijke eindcijfer af. Als zij hier niet uitkomen, sluit de vakcoördinator als een derde, onafhankelijke examinator aan. In de bacheloropleiding Fiscaal Recht is er één examinator per bachelorwerkstuk. De vakcoördinator kijkt op basis van steekproef jaarlijks mee met een aantal examinatoren om zich ervan te vergewissen dat de beoordelingen op valide en betrouwbare wijze plaatsvinden. Daarnaast kan de vakcoördinator op verzoek van de examinator een tweede docent uit de opleiding vragen mee te kijken bij een beoordeling. Om examinatoren in beide opleidingen te helpen bij de beoordeling hebben de opleidingen criteria en een beoordelingsprotocol opgesteld. Bij invoering hiervan hebben de docenten een uitgebreide briefing gekregen over de werkwijze, en in de praktijk vindt er doorlopend informeel overleg tussen de beoordelaar plaats. Beoordelaars van het werkstuk ontvangen een rubric met uitleg wat een student moet laten zien om een bepaald beoordelingsniveau te behalen. Deze beoordelingsniveaus lopen in vijf stappen van zeer onvoldoende tot zeer goed, en corresponderen met de cijfers 1 t/m 10. Het eindcijfer volgt uit een gewogen middeling van de verschillende criteria. Daarnaast moeten beoordelaars bij hun score per criterium een kwalitatieve onderbouwing geven.

Het panel heeft als voorbereiding op de visitatie voor beide opleidingen 15 bachelorwerkstukken de bijbehorende beoordelingen bekeken. Het panel waardeert dat alle opleidingen inmiddels dezelfde criteria gebruiken voor het beoordelen van de bachelorwerkstukken en dat er gewerkt wordt met rubrics, waarbij beoordelaars per criterium een kwalitatieve onderbouwing moeten geven. Het panel vond de inhoudelijke beoordeling van de bachelorwerkstukken in beide opleidingen helder en gestructureerd. Het panel stelt met instemming vast dat bij de beoordeling bij de bachelor Rechtsgeleerdheid van eindwerken standaard twee examinatoren betrokken zijn. De betrokkenheid van een methodedocent en een vakdocent in de bachelor Rechtsgeleerdheid vond het panel passend bij het academische karakter van de opleiding. In de praktijk leverde dit meestal ook passende en afgewogen oordelen op. Voor de bachelor Rechtsgeleerdheid was het panel was op de ingevulde beoordelingsformulieren niet altijd in staat de bijdragen van beide beoordelaars van elkaar te onderscheiden bij de bachelor Rechtsgeleerdheid, omdat deze de consensus van beide beoordelaars bevatten. Het uitsplitsen van de oordelen van de twee beoordelaars was volgens het panel nuttig geweest, omdat de methodedocent en de vakdocent met een andere blik naar het eindwerk kijken. Het begreep van de opleidingen dat dit met ingang van het academisch jaar 2023-2024 is aangepast. De huidige beoordelingsformulieren maken expliciet dat vastlegging van de afzonderlijke oordelen van beide examinatoren verwacht wordt, en dat het altijd verplicht is een kwalitatieve toelichting te geven. Het panel

heeft dit nieuwe formulier en de toelichting daarbij ingezien, en is van oordeel dat dit het beter invullen van de formulieren bevordert. Het beveelt aan na afloop van dit academisch jaar te evalueren of dit inderdaad naar verwachting functioneert in de praktijk. Het panel waardeert ook dat de bachelor Fiscaal Recht aandacht heeft voor afstemming tussen verschillende beoordelaars via regelmatig informeel overleg onderling en het beoordelingsprotocol. Ook stelt het vast dat de opleiding via de steekproefsgewijze betrokkenheid van de vakcoördinator zicht houdt op de validiteit en betrouwbaarheid van de beoordelingen. Tegelijkertijd adviseert het de panel de vormgeving van het vierogenprincipe niet aan de individuele examinatoren en de vakcoördinator te laten, maar dit structureel in de beoordelingsprocedure te verankeren door standaard voor elk bachelorwerkstuk een tweede examiner aan te wijzen. Dit garandeert dat het vierogenprincipe in alle gevallen op een vergelijkbare wijze geïmplementeerd wordt. Het panel adviseert bij invoering hiervan de hierboven genoemde aanbevelingen voor de bachelor Rechtsgeleerdheid in ogenschouw te nemen.

Overwegingen

Alle opleidingen binnen ESL hanteren het facultaire toetsbeleid, waarbij ESL het zorgen voor en het borgen van de toetskwaliteit onderscheidt. Het panel concludeert dat de opleidingen een gedegen uitgewerkt toetsstelsel hebben en vindt de scheiding tussen zorgen en borgen goed opgezet. Beide opleidingen hebben een passende variatie aan toetsvormen, met aandacht voor zowel formatief als summatief toetsen. Met name het portfolio juridisch-academische vaardigheden vond het panel een sterk element binnen het palet van toetsing. In de ogen van het panel is een passende invulling gegeven aan borging van de beoordelingskwaliteit door examinatoren, met heldere eisen en een speciale regeling voor wetenschappelijk docenten. Het panel geeft de opleidingen in overweging om wetenschappelijk docenten met een langere tijdelijke aanstelling via bijvoorbeeld een verkort BKO-traject te kwalificeren als examinatoren. De regeling rond compensatoir toetsen is in reactie op de vorige visitatie dusdanig aangepast dat het bereiken van het civiel effect niet langer ter discussie kan staan.

Er is een goed en daadkrachtig functionerende examencommissie, die haar taken kent, haar verantwoordelijkheid neemt en een goed werkende procedure heeft neergezet. Het panel waardeert de beoordelingsprocedure voor de bachelorwerkstukken. De beoordelingsformulieren laten een heldere en gestructureerde onderbouwing van het oordeel zien met gebruikmaking van *rubrics*. Het is positief over de inzet van een methodedocent en een vakdocent als beoordelaar voor elk bachelorwerkstuk in de bachelor Rechtsgeleerdheid. Het panel denkt dat het nuttig zou zijn de bijdragen van beide beoordelaars op het formulier beter van elkaar te onderscheiden, omdat beiden met een andere blik naar het werkstuk kijken. De verwachting is dat de nieuwe beoordelingsformulieren die de opleidingen sinds kort gebruiken dit verder bevorderen; het panel adviseert om na enige tijd te evalueren of dit ook daadwerkelijk het geval is. Het panel stelt vast dat de bachelor Fiscaal Recht aandacht heeft voor afstemming tussen verschillende beoordelaars, en dat de vakcoördinator via steekproeven zicht houdt op de kwaliteit van de beoordeling van de bachelorwerkstukken. Het stelt ook vast dat de afstemming tussen beoordelaars nog deels informeel is, en beveelt aan dit structureel in de procedures te verankeren door voor ieder werkstuk standaard twee beoordelaars aan te wijzen.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 3 voldoet voor beide opleidingen.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Bevindingen

Ter voorbereiding op de visitatie las het panel vijftien eindwerken per opleiding. Ook sprak het panel tijdens het visitatiebezoek voor beide opleidingen met een aantal afgestudeerden en deelden de opleidingen evaluaties van alumni over het curriculum. Het panel concludeert op basis hiervan dat het niveau van de bachelorwerkstukken en de observaties van alumni laten zien dat studenten van beide opleidingen de beoogde leerresultaten realiseren.

Voor de *bachelor Rechtsgeleerdheid* concludeert het panel dat deze in het algemeen aan het vereiste eindniveau voor een bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid voldoen. Het panel was in veertien van de vijftien gevallen te spreken over het goede niveau van de eindwerken en de wetenschappelijk en maatschappelijk relevante onderwerpen. De eindwerken van de *bachelor Fiscaal Recht* waren in veertien van de vijftien gevallen van voldoende niveau. De werken bevatten een diversiteit aan veelal actuele onderwerpen, waarbij studenten lastige onderwerpen niet uit de weg gaan. De bachelorwerkstukken hebben een goede structuur met aandacht voor onderzoeksvragen, deelvragen en bronverwijzingen. Sommige bachelorwerkstukken vond het panel wat aan de beschrijvende kant; deze zouden geprofiteerd hebben van meer aandacht voor een wetenschappelijk onderbouwd eigen standpunt over de besproken kwestie.

Bij beide opleidingen trof het panel één eindwerk aan dat na lezing door twee panelleden werd beschouwd als niet voldoen aan de kwaliteitseisen voor een bacheloreindwerk. In beide gevallen was dit eindwerk door de opleiding met een zes beoordeeld, waarbij het panel een onvoldoende beoordeling zou hebben gegeven. Omdat de andere veertien eindwerken zonder twijfel aan de kwaliteitseisen voldeden, ook andere eindwerken met een lage beoordeling, concludeert het panel dat beide bachelorwerkstukken een geïsoleerd geval vormen waaruit geen algemene conclusies over het eindniveau van de opleidingen te trekken zijn. Een ander aandachtspunt dat het panel in de bacheloreindwerken van beide opleidingen aantrof was taalverzorging: regelmatig trof het nog spel- of stijlfouten aan in de eindwerken. Zoals besproken onder standaard 2 is dit een terugkerend punt dat de aandacht van de opleiding heeft: het panel adviseert deze aandacht vast te houden.

Na afstuderen vraagt de faculteit bachelorstudenten een curriculumevaluatie in te vullen. Hieruit blijkt dat afgestudeerden van beide opleidingen hun studie waarderen, waarbij ze met name hun opgedane kennis en inzicht in het vakgebied als positief punt noemen. In eerdere jaren werd de aansluiting bij de beroepspraktijk als minder punt genoemd: de opleidingen hopen dit met de versterking van het impactonderwijs de komende jaren te verbeteren. De opleidingen zien dat instromende bachelorstudenten in de masteropleidingen over het juiste niveau en de benodigde kennis en vaardigheden beschikken. Het panel onderschrijft deze conclusies op basis van de gesprekken met afgestudeerden, en concludeert dat dit de indruk versterkt dat het eindniveau van de opleiding op orde is.

Overwegingen

Het panel stelt vast dat de eindwerken en de alumni van de bacheloropleidingen laten zien dat de beoogde leerresultaten worden behaald. Alumni zijn tevreden over de opleidingen en stromen zonder problemen in vervolgoopleidingen in.

Conclusie

Het panel oordeelt dat standaard 4 voldoet voor beide opleidingen.

Eindoordeel

Het oordeel van het panel over beide opleidingen is positief.

Ontwikkelpunten

1. *Beide opleidingen*: Besteed aandacht aan de uitvoering van de vaardighedenlijn en het probleemgestuurd leren, met name rond de consistentie van de begeleiding en feedback en het omgaan met actieve participatie in de onderwijsgroepen.
2. *Bachelor Rechtsgeleerdheid*: Maak bij de beoordeling van de bachelorwerkstukken van de bachelor Rechtsgeleerdheid de bijdragen van beide beoordelaars beter van elkaar te onderscheiden, zodat de verschillende blik waarmee de vakdocent en methodedocent het werk beoordelen beter zichtbaar is.
3. *Bachelor Fiscaal Recht*: Veranker het vierogenprincipe structureel in de beoordeling van de bachelorwerkstukken door voor ieder werkstuk twee beoordelaars aan te wijzen.
4. *B Rechtsgeleerdheid*: Stel duidelijke richtlijnen op over begeleiding en feedback voor de bijeenkomsten voor het bacheloreindwerk.
5. *B Fiscaal Recht*: Breng in de beoogde leerresultaten verdere differentiatie aan met de masteropleiding Fiscaal Recht om het tussen de opleiding aanwezige niveauverschil tot uiting te brengen. Herformuleer daarnaast de eindkwalificatie over beheersing van het belastingrecht.

Bijlage 1. Beoogde leerresultaten

Bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Kennis en inzicht (dublinkdescriptor) <i>Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.</i>
1. De afgestudeerde kan de centrale begrippen en de systematiek van het recht, alsmede de grondslagen en beginselen waarop het rechtssysteem berust beschrijven en analyseren.
2. De afgestudeerde kan het burgerlijk (proces)recht, straf(proces)recht, staatsrecht, bestuurs(proces)recht en het internationaal en Europees recht grondig beschrijven en analyseren. De afgestudeerde kan daarnaast de relatie tussen het internationaal en Europees recht en het Nederlandse recht beschrijven en analyseren
3. De afgestudeerde kan de hoofdlijnen van het belastingrecht, arbeidsrecht, handelsrecht en ondernemingsrecht beschrijven en analyseren.
4. De afgestudeerde kan de methodologische, theoretische en filosofische achtergronden van het recht en aspecten van de historische ontwikkeling van het recht beschrijven en analyseren.
5. De afgestudeerde kan de maatschappelijke aspecten van het recht beschrijven en kan uitleggen dat de sociaal-economische context invloed heeft op de mogelijkheden en beperkingen van het recht. De afgestudeerde kan inzichten van andere sociaal-wetenschappelijke disciplines in zijn/haar beschrijving en uitleg betrekken.
Toepassen kennis en inzicht (dublinkdescriptor) <i>Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.</i>
6. De afgestudeerde kan juridische teksten, waaronder wetgeving, verdragen, jurisprudentie en wetenschappelijke literatuur in hun onderlinge verhouding analyseren en kritisch beoordelen.
7. De afgestudeerde kan binnen een bepaalde tijdsspanne een juridisch vraagstuk analyseren en op basis daarvan een juridisch gefundeerd advies geven.
8. De afgestudeerde kan samenwerken bij het aandragen van oplossingen voor een juridisch vraagstuk of een maatschappelijk vraagstuk met juridische elementen.
Oordeelsvorming (dublinkdescriptor) <i>Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.</i>
9. De afgestudeerde kan de maatschappelijke rol van het recht analyseren en zijn oordeel hierover beargumenteren. De afgestudeerde kan inzichten van andere disciplines in die argumentatie betrekken.
10. De afgestudeerde kan onder begeleiding wetenschappelijk onderzoek opzetten, uitvoeren en verantwoorden.
Communicatie (dublinkdescriptor) <i>Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.</i>
11. De afgestudeerde kan schriftelijk en mondeling een verantwoord wetenschappelijk onderzoek, een juridisch advies alsmede een argumentatief juridisch betoog presenteren aan een juridisch en aan een niet juridisch onderlegd publiek.
Leervaardigheden (dublinkdescriptor) <i>Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.</i>
12. De afgestudeerde kan zodanig reflecteren op zijn leerproces, dat hij zich binnen een academische vervolgstudie zelf nieuwe kennis en vaardigheden eigen kan maken.

Eindkwalificaties BA Fiscaal Recht 2022-2023

<p>Kennis en inzicht (dublinkdescriptor) <i>Heeft aantoonbare kennis en inzicht van een vakgebied, waarbij wordt voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit wordt overtroffen; functioneert doorgaans op een niveau waarop met ondersteuning van gespecialiseerde handboeken, enige aspecten voorkomen waarvoor kennis van de laatste ontwikkelingen in het vakgebied vereist is.</i></p>
<p>1. De afgestudeerde kan op een basisniveau het geldende Nederlandse belastingrecht, de systematiek en de methodologische aspecten ervan beschrijven en analyseren, met name in de volgende deelgebieden: heffingen lokale overheden, inkomstenbelasting, omzetbelasting, formeel belastingrecht, vennootschapsbelasting, internationaal en Europees belastingrecht.</p>
<p>2. De afgestudeerde kan daarnaast de hoofdlijnen van het burgerlijk recht, strafrecht, staats- en bestuursrecht, ondernemingsrecht, openbare financiën, bedrijfseconomie en fiscaal comptabele toepassingen beschrijven en analyseren. De afgestudeerde kan bovendien beschrijven en analyseren in hoeverre andere nationale juridische deeldisciplines zoals internationaal recht, waaronder Unierecht, en economische deeldisciplines, de hiervoor genoemde, van invloed zijn op het Nederlands belastingrecht.</p>
<p>3. De afgestudeerde kan de methodologische, theoretische en filosofische achtergronden van het recht en aspecten van de historische ontwikkeling van het recht beschrijven en analyseren.</p>
<p>4. De afgestudeerde kan de maatschappelijke aspecten van het fiscaal recht beschrijven en kan uitleggen dat de sociaal-economische context invloed heeft op de mogelijkheden en beperkingen van het fiscaal recht. De afgestudeerde kan inzichten van andere sociaal-wetenschappelijke disciplines in zijn/haar beschrijving en uitleg betrekken.</p>
<p>Toepassen kennis en inzicht (dublinkdescriptor) <i>Is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen, dat dit een professionele benadering van zijn/haar werk of beroep laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en voor het oplossen van problemen op het vakgebied.</i></p>
<p>5. De afgestudeerde kan juridische teksten, waaronder wetgeving, verdragen, jurisprudentie en wetenschappelijke literatuur in hun onderlinge verhouding analyseren en kritisch beoordelen.</p>
<p>6. De afgestudeerde kan fiscaal-juridische vraagstukken, analyseren in hun nationale, Europese en internationale context. De afgestudeerde kan in deze analyse andere disciplines betrekken.</p>
<p>7. De afgestudeerde kan binnen een bepaalde tijdsspanne een fiscaal-juridische oplossing geven voor fiscaal-juridische vraagstukken.</p>
<p>8. De afgestudeerde kan samenwerken bij het aandragen van oplossingen voor een fiscaal-juridisch of een maatschappelijk vraagstuk met fiscale elementen.</p>
<p>Oordeelsvorming (dublinkdescriptor) <i>Is in staat om relevante gegevens te verzamelen en interpreteren (meestal op het vakgebied) met het doel een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante sociaal maatschappelijke, wetenschappelijke of ethische aspecten.</i></p>
<p>9. De afgestudeerde kan de maatschappelijke rol van het fiscaal recht analyseren en zijn oordeel hierover beargumenteren. De afgestudeerde kan inzichten van andere disciplines in die argumentatie betrekken.</p>
<p>10. De afgestudeerde kan onder begeleiding wetenschappelijk fiscaal-juridisch onderzoek opzetten, uitvoeren en verantwoorden.</p>
<p>Communicatie (dublinkdescriptor) <i>Is in staat om informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op publiek bestaande uit specialisten of niet-specialisten.</i></p>
<p>11. De afgestudeerde kan schriftelijk en mondeling een verantwoord wetenschappelijk fiscaal-juridisch onderzoek, een fiscaal-juridisch advies alsmede een argumentatief juridisch betoog presenteren aan een juridisch en aan een niet-juridisch onderlegd publiek.</p>
<p>Leervaardigheden (dublinkdescriptor) <i>Bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie die een hoog niveau van autonomie veronderstelt aan te gaan.</i></p>
<p>12. De afgestudeerde kan zodanig reflecteren op zijn leerproces, dat hij zich binnen een academische vervolgstudie zelf nieuwe kennis en vaardigheden eigen kan maken.</p>

Bijlage 2. Opleidingscurriculum

Curriculum bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid

Overzicht curriculum jaar 1

Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Blok 8
Inleiding Rechtswetenschap (7 EC)	Inleiding Staats- en Bestuursrecht (7 EC)	Inleiding Strafrecht (7 EC)	Inleiding Privaatrecht (7 EC)	Recht, Economie en Maatschappij (7 EC)	Introduction to International and European Union Law (7 EC)	Inleiding Fiscaal Recht (7 EC)	Empirical Legal Studies (6 EC)
Juridisch-Academische Vaardigheden I (5 EC)							

Overzicht curriculum jaar 2

Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Blok 8
Verbintenissenrecht (7 EC)	Goederen- en Insolventierecht (7 EC)	Burgerlijk Procesrecht (7 EC)	Staatsrecht (7 EC)	Bestuursrecht (7 EC)	Formeel strafrecht (7 EC)	Materieel strafrecht (7 EC)	European Union Law (7 EC)
Juridisch-Academische Vaardigheden II (4 EC)							

Overzicht curriculum jaar 3

Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Blok 8
Minor (15 EC)	Public International Law (7 EC)	Recht en Bedrijf (21 EC)			Bachelorwerkstuk (onderdeel JAV III)	Rechtsfilosofie (7 EC)	
Juridisch-Academische Vaardigheden III (10 EC, waarvan 7 EC voor het bachelorwerkstuktraject)							

Curriculum bacheloropleiding Fiscaal Recht

Overzicht jaar 1 (hetzelfde eerste jaar als Rechtsgeleerdheid)

Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Blok 8
Inleiding Rechtswetenschap (7 EC)	Inleiding Staats- en Bestuursrecht (7 EC)	Inleiding Strafrecht (7 EC)	Inleiding Privaatrecht (7 EC)	Recht, Economie en Maatschappij (7 EC)	Introduction to International and European Union Law (7 EC)	Inleiding Fiscaal Recht (7 EC)	Empirical Legal Studies (6 EC)
Juridisch-Academische Vaardigheden I (5 EC)							

Overzicht jaar 2 (enkele vakken overlappend met Rechtsgeleerdheid)

Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Blok 8
Verbintenissenrecht (7 EC)	Goederen- en Insolventierecht (7 EC)	Inkomstenbelasting (7 EC)	Heffingen Lokale Overheden (7 EC)	Openbare Financiën (7 EC)	Ondernemingsrecht (7 EC)	Bedrijfs-economie & Fiscaal Compatibele Toepassingen (7 EC)	Omzetbelasting (7 EC)
Juridisch-Academische Vaardigheden voor fiscalisten II (4 EC)							

Overzicht jaar 3 (het vak Bestuursrecht overlapt met Rechtsgeleerdheid)

Blok 1	Blok 2	Blok 3	Blok 4	Blok 5	Blok 6	Blok 7	Blok 8
Minor (15 EC)	Winst (7 EC)	Vennootschapsbelasting (7 EC)	Bestuursrecht (7 EC)	Formeel Belastingrecht (7 EC)	Bachelorwerkstuk (onderdeel JAV III)	Internationaal en Europees Belastingrecht (7 EC)	
Juridisch-Academische Vaardigheden voor fiscalisten III (10 EC, waarvan 7 EC voor het bachelorwerkstuktraject)							

Bijlage 3. Bezoekprogramma

Dinsdag 27 februari 2024

Tijd	Programma
08.45 uur – 09.00 uur 15 min.	Inloop in Sanders-gebouw, zaal 0-12
09.00 uur – 09.15 uur 15 min.	Welkom door de decaan en de vicedecaan onderwijs
09.15 uur – 09.30 uur 15 min.	Uitloop en installeren
09.30 uur – 10.30 uur 60 min.	Gesprek met het facultair management en de opleidingsverantwoordelijken
10.30 uur – 11.00 uur 30 min.	Pauze / overleg
11.00 uur – 11.45 uur 45 min.	Gesprek met studenten van de bacheloropleidingen Rechtsgeleerdheid en Fiscaal Recht
11.45 uur – 12.30 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de bacheloropleiding Rechtsgeleerdheid
12.30 uur – 13.15 uur 45 min.	Lunch
13.15 uur – 13.45 uur 30 min.	Rondleiding Sanders-gebouw
13.45 uur – 14.45 uur 60 min.	Themasessie I: invloed van <i>artificial intelligence</i> op onderwijs en toetsing
14.45 uur – 15.15 uur 30 min.	Pauze / overleg
15.15 uur – 16.00 uur 45 min.	Gesprek met studenten van de masteropleiding Rechtsgeleerdheid (5 tracks)
16.00 uur – 16.45 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de masteropleiding Rechtsgeleerdheid (5 tracks)
16.45 uur – 18.00 uur 75 min.	Opstellen van voorlopige bevindingen voor de bachelor- en masteropleiding Rechtsgeleerdheid
18.00 uur – 18.15 uur 15 min.	Afsluiting / uitloop

Woensdag 28 februari 2024

Tijd	Programma
08.45 uur – 09.00 uur 15 min.	Inloop in Sanders-gebouw, zaal 0-12
09.00 uur – 09.45 uur 45 min.	Gesprek met studenten van de masteropleidingen Financieel recht en Ondernemingsrecht
09.45 uur – 10.30 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de masteropleidingen Financieel recht en Ondernemingsrecht
10.30 uur – 11.00 uur 30 min.	Pauze / overleg
11.00 uur – 11.45 uur 45 min.	Gesprek met studenten van de masteropleidingen Toga aan de Maas en Recht van de Gezondheidszorg
11.45 uur – 12.30 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de masteropleidingen Toga aan de Maas en Recht van de Gezondheidszorg
12.30 uur – 13.15 uur 45 min.	Lunch
13.15 uur – 14.30 uur 75 min.	Opstellen van voorlopige bevindingen voor de masteropleidingen Financieel recht, Ondernemingsrecht, Toga aan de Maas en Recht van de Gezondheidszorg
14.30 uur – 15.15 uur 45 min.	Gesprek met studenten van de masteropleidingen Arbeidsrecht en Aansprakelijkheid & verzekering
15.15 uur – 16.00 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de masteropleidingen Arbeidsrecht en Aansprakelijkheid & verzekering
16.00 uur – 16.15 uur 15 min.	Pauze
16.15 uur – 17.00 uur 45 min.	Gesprek met de examencommissie
17.00 uur – 18.00 uur 60 min.	Opstellen van voorlopige bevindingen voor de masteropleidingen Arbeidsrecht en Aansprakelijkheid & verzekering
18.00 uur – 18.15 uur 15 min.	Afsluiting / uitloop

Donderdag 29 februari 2024

Tijd	Programma
08.45 uur – 09.00 uur 15 min.	Inloop in Sanders-gebouw, zaal 0-12
09.00 uur – 09.45 uur 45 min.	Gesprek met studenten van de masteropleiding Commercial Law (4 tracks)
09.45 uur – 10.30 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de masteropleiding Commercial Law (4 tracks)
10.30 uur – 11.00 uur 30 min.	Pauze / overleg
11.00 uur – 11.30 uur 30 min.	Gesprek met studenten van de masteropleiding Fiscaal Recht (2 tracks)
11.30 uur – 12.15 uur 45 min.	Gesprek met docenten van de bachelor- en masteropleiding Fiscaal Recht (bacheloropleiding en 2 mastertracks)
12.15 uur – 13.00 uur 45 min.	Lunch
13.00 uur – 13.15 uur 15 min.	Verplaatsing naar Moot Court zaal voor themasessie II
13.15 uur – 14.30 uur 75 min.	Themasessie II: <i>Impact</i> -onderwijs
14.30 uur – 15.30 uur 60 min.	Opstellen van voorlopige bevindingen voor de masteropleiding Commercial Law en de bachelor- en masteropleiding Fiscaal Recht
15.30 uur – 16.00 uur 30 min.	Vorbereiden eindgesprek
16.00 uur – 16.45 uur 45 min.	Eindgesprek met het facultair management en de opleidingsverantwoordelijken
16.45 uur – 17.30 uur 45 min.	Afronden voorlopige bevindingen en voorbereiden mondelinge terugkoppeling
17.30 uur – 18.00 uur 30 min.	Mondelinge terugkoppeling van voorlopige bevindingen
18.00 uur	Borrel

Bijlage 4. Geraadpleegde materialen

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek 15 eindwerken per opleiding bestudeerd. De gegevens van de eindwerken zijn op aanvraag beschikbaar bij Academion. Daarnaast heeft het panel voor en tijdens het bezoek onder andere de volgende materialen geraadpleegd:

ESL algemeen

- Rapportage vorige visitatiepanel
- Opvolging aanbevelingen 2018 en mid-term review 2021
- Organogram
- Missie
- Onderwijsvisie 2021-2024
- Visie op toetsing 2023-2028
- Onderwijsstatistieken 2023
- Samenvatting rapport onderwijsmonitoring en kwaliteitscultuur
- Jaarverslag OC Bachelor 2022-2023
- Jaarverslag examencommissie 2022-2023
- Regels van de examencommissie
- Handleiding fraude- en plagiaatcontrole
- Notitie Beroepenveldcommissie Rechtsgeleerdheid
- Domeinspecifiek Referentiekader WO Rechtsgeleerdheid
- Leerlijn rechtsgeschiedenis in bachelorjaar 1
- Overzicht beroepseisen Erasmus School of Law
- Onboarding module bachelorstudenten
- Gids probleemgestuurd leren voor studenten en docenten
- Visie vrijdagmiddagonderwijs en blended onderwijs
- Informatie studeercoaching
- Informatie JAV-onderwijs
- Samenvatting impactonderwijs
- Visie op toetsing 2023-2028 ESL
- Rubric en format bacheloreindwerk
- Beoordelingsproces bacheloreindwerk
- Toetsborgingscommissie samenstelling en werkwijze
- Richtlijn aanwijzing examinatoren
- Toetsdocument bachelor
- Notitie toetsadviesteam
- Beleid AI
- Evaluatierapport steekproef bachelorwerkstukken

Per opleiding

- Beoogde leerresultaten
- Curriculum
- Onderwijs- en Examenreglement (OER)
- Onderwijs- en toetsingsmaterialen van een selectie vakken
- Overzicht onderwijsteam
- Scriptiehandleiding
- Toetsplan